

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Факультет міжнародних відносин, політології та соціології

Кафедра міжнародних відносин

ТЕОРІЯ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до вивчення навчальної дисципліни для здобувачів
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

Одеса
«Астропринт»
2023

УДК 321.013(075.8)
Т48

Укладачі:

М. С. Покась, кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

О. В. Романова, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Рецензенти:

С. В. Ковальський, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри журналістики, реклами та медіакомунікацій факультету журналістики, реклами та видавничої справи Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

А. В. Кройтор, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

О. Ю. Хорошилов, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Рекомендовано до друку вченою радою факультету міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (*протокол № 1 від 28 серпня 2023 року*)

Т48 **Теорія** взаємодії держав : методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / уклад. М. С. Покась, О. В. Романова. — Одеса : Астропринт, 2023. — 36 с.

Методичні вказівки розраховані на поглиблене вивчення тем навчальної дисципліни «Теорія взаємодії держав» здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» та були розроблені відповідно до силабусу та робочої програми дисципліни. Основна мета вказівок — надати методичну допомогу здобувачам вищої освіти у підготовці та вивченні тем практичних занять та у процесі самостійної роботи.

УДК 321.013(075.8)

© Покась М. С., Романова О. В.,
укладання, 2023

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тематика змістових модулів, завдання та література.....	6
Тематика практичних занять, завдання та література	17
Самостійна робота здобувачів вищої освіти.....	21
Питання до підсумкового контролю.....	26
Рекомендована література	28
Форми контролю і методи оцінювання	32

ВСТУП

Методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни «Теорія взаємодії держав» призначені для допомоги здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», які навчаються в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова на Факультеті міжнародних відносин, політології та соціології.

Метою навчальної дисципліни «Теорія зовнішньої політики держави» є вивчення студентами основних категоріальних елементів теорії зовнішньої політики держави, політологічних теорій з предмету, набуття навичок із сприйняття та наукового аналізу зовнішньої політики держави з точки зору чинників внутрішньо- та зовнішньополітичного розвитку країни з отриманням розуміння подальшої сфери спеціалізації.

Вивчення і засвоєння студентами зазначеного предмету сприятиме усвідомленню розвитку світової політики у рамках міждисциплінарного аналізу та наукових підходів, сформованих у рамках класичних політологічних шкіл.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

1. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми (ЗК3)
2. Здатність виявляти та аналізувати природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, типи та види міжнародних акторів, сучасні тенденції розвитку світової політики (СК1)
3. Здатність аналізувати глобальні процеси та їх вплив на міжнародні та суспільні відносини, політичні та суспільні системи (СК4)

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

- аналізувати та оцінювати проблеми міжнародної та національної безпеки, міжнародні та інтернаціоналізовані конфлікти, підходи, способи та механізми забезпечення безпеки у міжнародному просторі та у зовнішній політиці держав (PH4);
- формувати задачі моделювання, створювати і досліджувати моделі об'єктів і процесів міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій (PH12);
- оцінювати результати власної роботи і відповідати за особистий професійний розвиток (PH14).

Програма навчальної дисципліни «Теорія взаємодії держав» складається із таких змістових модулів:

1. Змістовий модуль I: Формування зовнішньої політики держави

2. Змістовий модуль II: Впровадження зовнішньої політики держави

На вивчення навчальної дисципліни «Теорія взаємодії держав» відводиться 90 годин, у тому числі: 20 – лекцій, 10 – практичні заняття та 60 – самостійна робота, що становить 3 кредити ЄКТС.

ТЕМАТИКА ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ, ЗАВДАННЯ ТА ЛІТЕРАТУРА
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І

ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

ТЕМА 1. Основні чинники, що впливають на формування зовнішньої політики держави

У цьому розділі треба звернути увагу здобувачів вищої освіти на класифікацію чинників, що впливають на формування зовнішньої політики держави.

Перш за все, чинники поділяються на внутрішні та зовнішні, тобто на ті, що працюють всередині держави, та на ті, що реалізують зовнішній вплив. Внутрішні чинники, у свою чергу, поділяються на об'єктивні та суб'єктивні, тобто на ті, що не можуть бути змінені державою і ті, що, у деякій мірі, піддаються корективам. Зовнішні чинники існують поза межами впливу держави, тому вони, з точки зору курсу, є об'єктивними.

До внутрішніх об'єктивних чинників відносяться такі групи чинників, як: географічні, соціально-культурні, економічні та загальнополітичні.

До внутрішніх суб'єктивних чинників, у свою чергу, відносяться чинники еліти, інформаційний, внутрішньополітичний та чинник суспільної думки.

Зовнішні чинники можна визначити як питання безпеки, діяльність інтеграційних об'єднань різних рівнів, а також діяльність недержавних акторів, таких як міжнародні організації, транснаціональні корпорації, терористичні організації та ін.

Література

1. Keohane R. *Power and Governance in a Partially Globalized World*. Routledge, 2004.
2. Taliaferro J.W., Lobell S.E., Ripsman N.M. *Introduction: Neoclassical Realism, the State and Foreign Policy*. Cambridge University Press.
http://assets.cambridge.org/97805217/31928/excerpt/9780521731928_excerpt.pdf

3. Wallerstein I. The Inter-State Structure of the Modern World System. In *International Theory: Positivism and Beyond* / Eds. Smith, Booth, Zalewski, p. 87–107.

ТЕМА 2. Зовнішньополітичні інтереси держави

До основних державних інтересів належать:

1. Фізичне виживання та політична незалежність країни.
2. Збереження державної території та кордонів у військово-політичній недоторканості.
3. Забезпечення безпеки та добробуту громадян
4. Збереження діючого політичного режиму

У той же час національні інтереси, тобто інтереси суспільства, не завжди повністю відповідають інтересам державним – наприклад, важко уявити, що до інтересів суспільства Північної Кореї входить збереження діючого диктаторського режиму.

Концептуально підходи до державних інтересів у зовнішньополітичній сфері можна поділити на три напрямки: геополітичні, які розглядають міжнародні відносини як нескінченну боротьбу за владу, як її останню ціль; ідеологічні, які розглядають як ціль зовнішньополітичного процесу поширення території функціонування саме своєї ідеології, а також інституційно-правові, які розглядають міжнародні відносини як процес, який мусить проходити виключно на базі законодавства, у першу чергу міжнародного.

Література

1. *International Relations Theory* / Eds. S. Mcglinchey, R. Walters, Ch. Scheinpflug. Bristol, 2017.
2. *The Globalization of World Politics* / Eds. J. Baylis, S. Smith, P. Owens. Oxford University Press, 2014.

3. Singer J.D. The Level of Analysis Problem in International Relations. World Politics. 1961, Vol. 14, No. 1, p. 77-92. URL: http://sitemaker.umich.edu/jdsinger/files/the_level_of_analysis_problem_in_international_politics.pdf

ТЕМА 3. Зовнішньополітична доктрина держави.

Зовнішньополітична доктрина — це загальна заява про зовнішню політику, а також система переконань виражена через доктрину. Метою зовнішньополітичної доктрини є надання загальних правил для проведення зовнішньої політики, шляхом вирішення ситуацій що виникають у міжнародних відносинах. Ці правила дозволяють політичним керівникам нації діяти у полі міжнародних подій і пояснювати дії нації щодо інших народів.

Зовнішньополітична доктрина у ідеалі повинна містити рефлексію (тобто, визначення себе як суб'єкта), а також основну ціль політики та методи, які будуть вжиті для досягнення цієї мети.

Зовнішньополітична доктрина має базуватися на самовизначенні нації – на базі цивілізаційного підходу (геополітична теорія Хантінгтона), або на базі протистояння Моря та Суходолу (геополітичні теорії Мехена та Маккіндера).

Література

1. The Globalization of World Politics / Eds. J. Baylis, S. Smith, P. Owens. Oxford University Press, 2014.
2. Adler E. Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics. European Journal of International Relations. 1997, Vol. 3, No. 3, p. 319-363. URL: <http://ejt.sagepub.com/content/3/3/319.full.pdf+html>
3. Wendt A. Anarchy is what States Make of it: the Social Construction of Power Politics. International Organization. 1992, Vol. 46, No. 2, p. 391-425. URL: <https://ic.ucsc.edu/~rlipsch/Pol272/Wendt.Anarch.pdf>

Тема 4. Формування зовнішньої політики держави.

Перш за все, студенти мають усвідомити, що інститутами зовнішньої політики держави, окрім тих, що офіційно для цього призначені, у тих чи інших випадках можуть бути будь які державні органи, наприклад, служба епідемічного надзору чи культурне товариство.

Зовнішня політика держави виконує три основних функції: охоронну, представницько-інформаційну і переговорно-організаторську, які є конкретизацією зовнішніх функцій держави: оборонної, дипломатичної і співробітництва.

Головний зміст охоронної функції складає захист суверенітету й територіальної цілісності держави від зовнішніх посягань, а також прав та інтересів держави і її громадян за кордоном. Ця функція спрямована на відвернення різних загроз для держави, її суспільно-політичного ладу, кордонів, територіальної цілісності тощо. Такими загрозами можуть бути, наприклад, висування територіальних претензій до держави, підтримка у ній сепаратистських рухів, спадання її міжнародного престижу та ін.

Представницько-інформаційна функція зовнішньої політики полягає у представництві держави в зовнішніх зносинах через її відповідні органи, а також в інформуванні через ці органи керівних органів держави про політику, прагнення й наміри інших держав. Ця функція спрямована на формування уявлень керівників інших держав і міжнародної громадської думки в цілому про дану державу. Успішна реалізація цієї функції зменшує можливість помилок у зовнішній політиці держави.

Переговорно-організаторська функція зовнішньої політики полягає в організації і використанні міжнародних контактів. Вона спрямована на реалізацію через ці контакти політичних концепцій і програм держави в обсязі зовнішньої політики. В реалізації цієї функції важливу роль відіграє діяльність центральних органів зовнішньої політики.

Аналіз формування зовнішньої політики держави слід проводити, спираючись на здобутки основних політологічних теорій стосовно формування зовнішньополітичного курсу держави, а саме теорії раціональних рішень, бюрократичної теорії і теорії лідерства.

Література

1. International Relations Theories: Discipline and Diversity / Eds. T. Dunne, M. Kurki, S. Smith. Oxford: Oxford Univ. Press, 2013.
2. Dornelles F.K. Postmodernism and IR: from Desperate Critiques to a Coherent Theory of Global Politics. URL: http://www.globalpolitics.net/essays/Krause_Dornelles.pdf
3. Wendt A. Anarchy is what States Make of it: the Social Construction of Power Politics. International Organization. 1992, Vol. 46, No. 2, p. 391-425. URL: <https://ic.ucsc.edu/~rlipsch/Pol272/Wendt.Anarch.pdf>

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

ВПРОВАДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Тема 5. Цілі та методи зовнішньої політики держави

Найголовнішими цілями зовнішньої політики є:

1. Національна безпека – стан держави, який дає їй можливість зберігати свою цілісність і виступати самостійним суб'єктом системи міжнародних відносин. Національна безпека означає захищеність життєво важливих інтересів особи, держави й суспільства, державних кордонів, територіальної цілісності, суспільно-політичного ладу, економіки, культури країни від внутрішньої і зовнішньої загрози.

2. Збільшення сили держави – покращення її економічного, політичного, воєнного, інтелектуального і морального потенціалу.

3. Зростання престижу держави і зміцнення міжнародних позицій. Умовою реалізації цієї мети є суспільне виконання двох інших важливих цілей зовнішньої політики. Усі три цілі тісно взаємопов'язані.

Так, престиж і міжнародні позиції держави безпосередньо залежать від її сили. Сила й безпека держави значною мірою визначаються її міжнародними позиціями.

Важливе значення для досягнення цілей зовнішньої політики мають засоби її здійснення. Залежно від сфер суспільного життя вони поділяються на політичні, економічні та ідеологічні.

Політичні засоби охоплюють передусім сферу дипломатичних відносин — від традиційних форм дипломатії (посольства, консульства) до дипломатії на рівні глав держав. Ці засоби можуть використовуватись у формі переговорів, зустрічей, участі в міжнародних організаціях тощо.

Особливу групу політичних засобів зовнішньої політики складають воєнні засоби, основними з яких є війна і воєнний тиск. Формами воєнного тиску можуть бути маневри, навчання, паради, публічні демонстрації нових видів зброї, концентрація військ у прикордонних районах, провокації на кордоні, участь у миротворчих операціях під егідою міжнародних організацій та ін.

Економічні засоби зовнішньої політики означають використання економічного потенціалу держави для впливу на економіку й політику інших держав. Економічний потенціал є особливо важливим засобом зовнішньої політики, оскільки в кінцевому підсумку саме він визначає позицію держави в міжнародних відносинах. Держава з потужним економічним потенціалом займає впливові позиції у світі.

До ідеологічних, або інформаційно-пропагандистських засобів зовнішньої політики належать різноманітні форми й засоби пропаганди, інформації, культурної

політики, які використовуються державою у відносинах з іншими державами передусім з метою формування позитивного зовнішнього іміджу і міжнародного престижу даної держави.

Література

1. Griffiths M. International Relations Theory for the Twenty-First Century. An Introduction. Routledge, 2007.
2. Kant 'Perpetual Peace', Cobden 'Political Writings' and Mill 'A Few Words on Non-Intervention'. In International Relations in Political Thought / Eds. Ch. Brown, T. Nardin, N.J. Rengger. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
3. Wendt on UFO's, Black Swans and Constructivist International Relations Theory. URL: <http://www.theory-talks.org/2008/04/theory-talk-3.html>

Тема 6. Співвідношення зовнішньої політики держави та міжнародного права та етики

Міжнародне право, зовнішня політика і дипломатія - явища не тільки взаємозв'язані, але вони багато в чому переплітаються. У процесі зовнішньополітичної діяльності держав створюються і реалізуються норми міжнародного права. Взаємозв'язок зовнішньої політики і міжнародного права - це, по суті, проблема співвідношення політики і права в міжнародній системі. Оскільки міжнародне право функціонує в рамках міжнародної системи і, тут же реалізується зовнішня політика держави, то їх співвідношення набуває особливих рис. По суті, всі міжнародно-правові акти мають не тільки юридичний, але і політичний характер, а породжені ними відносини є і політичними і правовими. І дотримання і порушення норм міжнародного права виражається в зовнішньополітичних діях, а відповідні рішення держави це зовнішньополітичні рішення.

В результаті взаємодії зовнішньої політики держав складаються міжнародні і політичні відносини, вимагаючи для свого регулювання адекватних, політичних по

своїй природі норм. Якщо все юридичне в міжнародній системі має політичну природу, то не все політичне є юридичним, і, звичайно, не будь-яка зовнішньополітична поведінка держави є міжнародно-правовою поведінкою.

Розкриваючи суть співвідношення зовнішньої політики і міжнародного права, все ж таки виникає питання, що є більш пріоритетним, примат міжнародного права, або ж, - примат зовнішньої політики держав в міжнародних і міждержавних відносинах. В західній міжнародно-правовій літературі досить поширений погляд на співвідношення міжнародного права і зовнішньої політики, які по суті жертвують правом ради політики.

В історії політичної думки є два основні підходи до розв'язання питання про взаємозв'язок політики та моралі: 1) Представники "арістотелівського" напрямку (Арістотель, І. Кант та ін.) вважають, що політика повинна бути моральною, політика й мораль нерозлучні. Представники "мак'явеллістського" напрямку (Н. Мак'явеллі, Г. Гегель, Ф. Ніцше та ін.) виключають мораль із політики, пропонуючи керуватися принципами політичної доцільності.

Політика повинна й може бути ефективною, якщо відповідає таким критеріям: 1) бути інформативною, своєчасною, збалансованою, відповідальною; 2) інформативність політики базується на якійсь та всезагальності; 3) своєчасність політики дає змогу не відкладати рішень до загострення проблем і виникнення конфліктів, а застосовувати оперативні й ефективні заходи для їх вирішення; 4) збалансованість політики передбачає узгодження різних її видів: економічної, соціальної, духовної, інформативної, а також оптимізацію її стратегічних і тактичних завдань.

Література

1. Burchill S., Linklater A., Devetak R. Theories of International Relations. Palgrave Macmillan, 2005.

2. Taliaferro J.W., Lobell S.E., Ripsman N.M. Introduction: Neoclassical Realism, the State and Foreign Policy. Cambridge University Press. http://assets.cambridge.org/97805217/31928/excerpt/9780521731928_excer pt.pdf

Тема 7. Зовнішня політика держави та міжнародний конфлікт

У розвитку світового співтовариства існували й існуватимуть проблеми. Важливо, як їх вирішують. Є способи їх владнання: через насильство, збройні конфлікти, або мирним шляхом.

Суб'єктами міжнародного конфлікту можуть бути держави, міждержавні об'єднання, міжнародні організації, організаційно оформлені суспільно-політичні сили всередині держави або на міжнародній арені.

Розуміння природи міжнародних конфліктів і знаходження способів їх розв'язання вимагає, крім пояснення їх причин, з'ясування глибини й характеру самого конфлікту, що значною мірою досягаються за допомогою їх класифікації. Найпоширенішою на Заході є традиційна типологія конфліктів, згідно з якою розрізняють: міжнародну кризу; конфлікти малої інтенсивності; тероризм; громадянську війну і революцію, що набувають міжнародного характеру; війну та світову війну.

Література

1. International Relations Theory / Eds. S. Mcglinchey, R. Walters, Ch. Scheinpflug. Bristol, 2017.
2. Wendt on UFO's, Black Swans and Constructivist International Relations Theory. URL: <http://www.theory-talks.org/2008/04/theory-talk-3.html>

Тема 8. Зовнішня політика держави та міжнародна співпраця

Міжнародна співпраця є єдиною альтернативою конфлікту. Вищим ступенем міжнародної співпраці можна назвати інтеграційні процеси.

У міжнародних відносинах під інтеграцією розуміємо складний, багатоаспектний, динамічний феномен, найвищу ступінь інтернаціоналізації міжнародного життя, що означає стан пов'язаності, об'єднання окремих держав, регіонів, суб'єктів економічного життя у деяку цілісність, спільність із органічними, систематизованими відносинами між її учасниками. Такі відносини підпорядковуються певній послідовності дій і врешті призводять до виникнення наднаціональних структур, що здійснюють керівництво даними процесами з поступовим обмеженням національного суверенітету країн-учасниць.

Відповідно до інституціонального методу інтеграція розпочинається, розвивається і поглиблюється адміністративними заходами та акціями. Функціональний метод ґрунтується на принципах лібералізації економіки та зовнішньої торгівлі, що забезпечує вільний обмін товарами між країнами у великому ринковому просторі згідно з вимогами попиту і пропозиції.

Література

1. Griffiths M. International Relations Theory for the Twenty-First Century. An Introduction. Routledge, 2007.
2. The Globalization of World Politics / Eds. J. Baylis, S. Smith, P. Owens. Oxford University Press, 2014.

Тема 9. Міжнародний порядок та його вплив на зовнішню політику держави

Міжнародний порядок є важливою складовою частиною світового порядку, має спільні з ним міжнародні економічні, науково-технічні, політичні, соціокультурні основи.

Спеціалісти виділяють три виміри міжнародного порядку:

- горизонтальний -- стосунки між головними країнами міжнародних відносин;
- вертикальний -- стосунки між сильними і слабкими країнами;

- функціональний -- роль, яку відіграють у стабілізації міжнародного життя різні сфери міжнародних відносин -- дипломатія і стратегія поведінки країн, економічні обміни між ними, моральні цінності та політичні амбіції лідерів, діяльність транснаціональних корпорацій, різноманітних об'єднань й асоціацій неполітичного характеру тощо.

Однак головне в тому, що у всіх вимірах міжнародного порядку основним засобом його підтримки на різних етапах історичного розвитку міжнародних відносин залишалася сила, і насамперед воєнна сила.

Література

3. The Globalization of World Politics / Eds. J. Baylis, S. Smith, P. Owens. Oxford University Press, 2014.
4. Wallerstein I. The Inter-State Structure of the Modern World System. In International Theory: Positivism and Beyond / Eds. Smith, Booth, Zalewski, p. 87–107.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ТА ЛІТЕРАТУРА

Проведення практичних занять для здобувачів вищої освіти надає можливість вирішення наступних дидактичних цілей:

- сприянню поєднанню лекційних занять з самостійною навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти, а саме, теоретичну підготовку з практичною;
- розвитку умінь, навичок розумової праці, уміння застосовувати свої теоретичні знання для реалізації практичних завдань;
- формування у здобувачів вищої освіти інтересу до науково-дослідної роботи та залучення їх до наукових досліджень на кафедрі міжнародних відносин;
- забезпечення системного повторення, поглиблення та закріплення знань здобувачів вищої освіти за певною тематикою;
- поліпшенню навички здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності;
- здійснення діагностики і контролю знань здобувачів вищої освіти з окремих розділів і тем програми, формування уміння та навичок виконання окремих аспектів професійної діяльності у майбутньому.

Практичне заняття № 1 (2 години)

ОСНОВНІ ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Питання для обговорення.

- 1) Географічний чинник.
- 2) Ресурсний чинник.
- 3) Внутрішньополітичний чинник.
- 4) Чинник еліти.

- 5) Економічний чинник.
- 6) Зовнішньополітичний чинник.

Література

1. Keohane R. *Power and Governance in a Partially Globalized World*. Routledge, 2004.
2. Taliaferro J.W., Lobell S.E., Ripsman N.M. *Introduction: Neoclassical Realism, the State and Foreign Policy*. Cambridge University Press. http://assets.cambridge.org/97805217/31928/excerpt/9780521731928_excerpt.pdf
3. Wallerstein I. The Inter-State Structure of the Modern World System. In *International Theory: Positivism and Beyond* / Eds. Smith, Booth, Zalewski, p. 87–107.

Практичне заняття № 2 (2 години)

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ІНТЕРЕСИ ДЕРЖАВИ

Питання для обговорення.

- 1) Класифікація інтересів держави за часом реалізації.
- 2) Класифікація інтересів держави за масштабами.
- 3) Класифікація інтересів держави за важливістю.
- 4) Класифікація інтересів держави за ймовірністю реалізації.

Література

1. *International Relations Theory* / Eds. S. Mcglinchey, R. Walters, Ch. Scheinplflug. Bristol, 2017.
2. *The Globalization of World Politics* / Eds. J. Baylis, S. Smith, P. Owens. Oxford University Press, 2014.
3. Singer J.D. The Level of Analysis Problem in International Relations. *World Politics*. 1961, Vol. 14, No. 1, p. 77-92. URL: http://sitemaker.umich.edu/jdsinger/files/the_level_of_analysis_problem_in_international_politics.pdf

Практичне заняття № 3 (2 години)

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДОКТРИНА ДЕРЖАВИ

Питання для обговорення.

- 1) Процес розробки доктрини.
- 2) Найважливіші положення доктрини.
- 3) Пріоритети у доктрині.
- 4) Реалізація зовнішньополітичної доктрини

Література

1. The Globalization of World Politics / Eds. J. Baylis, S. Smith, P. Owens. Oxford University Press, 2014.
2. Adler E. Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics. European Journal of International Relations. 1997, Vol. 3, No. 3, p. 319-363. URL: <http://ejt.sagepub.com/content/3/3/319.full.pdf+html>
3. Wendt A. Anarchy is what States Make of it: the Social Construction of Power Politics. International Organization. 1992, Vol. 46, No. 2, p. 391-425. URL: <https://ic.ucsc.edu/~rlipsch/Pol272/Wendt.Anarch.pdf>

Практичне заняття № 4 (2 години)

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

Питання для обговорення.

- 1) Ступені міжнародного співробітництва.
- 2) Інтеграція як найвищий ступень співробітництва.
- 3) Федералістська модель інтеграції.
- 4) Структуралістська модель інтеграції.
- 5) Плюралістична модель інтеграції

Література

1. Griffiths M. International Relations Theory for the Twenty-First Century. An Introduction. Routledge, 2007.
2. The Globalization of World Politics / Eds. J. Baylis, S. Smith, P. Owens. Oxford University Press, 2014.

Практичне заняття № 5 (2 години)

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА МІЖНАРОДНИЙ КОНФЛІКТ

Питання для обговорення.

- 1) Класифікація конфліктів за часом
- 2) Класифікація конфліктів за інтенсивністю
- 3) Класифікація конфліктів за можливістю розв'язання
- 4) Основні методи вирішення конфліктів

Література

1. International Relations Theory / Eds. S. Mcglinchey, R. Walters, Ch. Scheinplflug. Bristol, 2017.
2. Wendt on UFO's, Black Swans and Constructivist International Relations Theory.
URL: <http://www.theory-talks.org/2008/04/theory-talk-3.html>

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

№ з/п	Назва теми/індивідуальних завдань (рефератів)	Кількість годин
1	Основні чинники, що впливають на формування зовнішньої політики держави 1) Внутрішні об'єктивні чинники 2) Внутрішні суб'єктивні чинники 3) Зовнішні чинники 4) Ресурсний чинник 5) Внутрішньополітичний чинник 6) Чинник еліти 7) Економічний чинник	6
2	Зовнішньополітичні інтереси держави 8) Зовнішньополітичні інтереси США 9) Зовнішньополітичні інтереси КНР 10) Зовнішньополітичні інтереси ФРН 11) Зовнішньополітичні інтереси Великобританії 12) Зовнішньополітичні інтереси Польщі 13) Зовнішньополітичні інтереси Угорщини	8
3	Зовнішньополітична доктрина держави 14) Зовнішньополітична доктрина ФРН 15) Зовнішньополітична доктрина Франції 16) Зовнішньополітична доктрина Великобританії 17) Зовнішньополітична доктрина Італії 18) Зовнішньополітична доктрина Іспанії	8
4	Формування зовнішньої політики держави 19) Виробка основних положень зовнішньої політики держави 20) Участь недержавних акторів у формуванні зовнішньої політики держави	8

	<p>21) Процес законодавчого опрацювання зовнішньої політики</p> <p>22) Основні інститути зовнішньої політики</p>	
5	<p>Цілі та методи зовнішньої політики держави</p> <p>23) Стратегічні цілі зовнішньої політики</p> <p>24) Тактичні цілі зовнішньої політики</p> <p>25) Метод переконання</p> <p>26) Метод торгу</p> <p>27) Метод примусу</p> <p>28) Стратегія порозуміння</p>	6
6	<p>Співвідношення зовнішньої політики держави та міжнародного права та етики</p> <p>29) Сучасні форми міжнародного права</p> <p>30) Вплив міжнародного права на зовнішню політику держави</p> <p>31) Вплив етики на формування зовнішньої політики держави</p> <p>32) Концепт «пост-правди» та її вплив на зовнішню політику</p>	6
7	<p>Зовнішня політика держави та міжнародний конфлікт</p> <p>33) Структуралістський підхід до виникнення міжнародного конфлікту</p> <p>34) Контекстуальний підхід до виникнення міжнародного конфлікту</p> <p>35) Основні форми міжнародних конфліктів</p> <p>36) Шляхи вирішення міжнародних конфліктів</p>	6
8	<p>Зовнішня політика держави та міжнародна співпраця</p> <p>37) Інтеграція як найвищий рівень міжнародної співпраці</p> <p>38) Перші розширення ЄС за функціоналістським підходом</p>	6

	<p>39) Наступні розширення ЄС за федералістським підходом</p> <p>40) Спроба впровадження плюралістичного підходу</p> <p>41) Глобалізація та її перспективи</p>	
9	<p>Основні риси сучасного міжнародного порядку</p> <p>42) Вертикальний компонент сучасного міжнародного порядку</p> <p>43) Горизонтальний компонент сучасного міжнародного порядку</p> <p>44) Функціональний компонент сучасного міжнародного порядку</p>	6
	<p><i>Обсяг реферату:</i> 15 сторінок. <i>Характеристика змісту:</i> за змістом навчальної дисципліни.</p> <p><i>Вимоги до виконання та оцінювання:</i> вивчення навчальної дисципліни «Теорія взаємодії держав» передбачає написання есе здобувачами вищої освіти.</p> <p>Основна мета роботи – глибоке вивчення важливих теоретичних або прикладних питань дисципліни за допомогою підготовки реферату (дослідження). Вельми важливим є формування таких умінь і навичок студента: самостійно формулювати проблему, визначати мету, основні завдання, об'єкт і предмет дослідження; здійснювати пошук і відбір різноманітної інформації; обробляти та аналізувати інформацію; логічно і послідовно викладати результати аналізу, робити аргументовані висновки; правильно оформлювати науково-довідковий матеріал; публічно захищати виконану роботу. Робота має бути написана студентом на рівні, відповідному сучасному стану розвитку комплексу наук, які вивчають міжнародні відносини. Тему роботи треба розкрити в контексті сучасних наукових концепцій, обґрунтовано і доречно використовувати основні наукові терміни. Вельми важливо висвітлювати об'єктивні з наукового погляду положення, застосовувати для унаочнення і підтвердження теоретичних положень реальні приклади, достовірну статистичну інформацію. Думки вітчизняних і зарубіжних авторів, їхні</p>	

загальнотеоретичні і методологічні підходи необхідно проаналізувати та систематизувати.

Есе являє собою літературний твір, який відображає позицію автора з деякої актуальної проблеми (проблеми). Есе готується з метою висловлення своєї точки зору та формування несуперечливої системи аргументів для обґрунтування переваги позиції, обраної автором даного тексту. Структура есе включає в себе такі складові елементи:

- Вступ, де вказується тема, її обґрунтування та актуальність. Надається розбіжність наукових думок, вказується структура розгляду теми, та здійснюється перехід до головного викладу аргументів.
- Основна частина. Має у своєму складі:
  - судження та аргументи, які висувуються автором;
  - докази, факти та приклади, що підтримують авторську позицію;
  - аналітика контраргументів і протилежних суджень, де вважається доцільним показати їх слабкі сторони.
- Висновки. Узагальнена головна думка, аргументи щодо захисту головного судження, а також загальний висновок про корисність цього твердження.

Робота має бути написана студентом на рівні, відповідному сучасному стану розвитку комплексу наук, які вивчають міжнародні відносини. Тему роботи треба розкрити в контексті сучасних наукових концепцій, обґрунтовано і доречно використовувати основні наукові терміни. Вельми важливо висвітлювати об'єктивні з наукового погляду положення, застосовувати для унаочнення і підтвердження теоретичних положень реальні приклади, достовірну статистичну інформацію. Думки вітчизняних і зарубіжних авторів, їхні загальнотеоретичні і методологічні підходи необхідно проаналізувати та систематизувати.

Мінімальний обсяг використаних джерел – 15, при цьому матеріали, вилучені з Інтернету, можуть складати не більше третини номерів у списку джерел; більшість джерел повинні складати оприлюднені документи, статті

	та монографії. Для оформлення виносок у тексті й прикінцевого «Списку посилань» використовується стиль APA. Шрифт: Times New Roman, кегль 14, інтервал полуторний; вгорі справа вказується прізвище, ім'я, по-батькові автора есе, напрям підготовки.	
	Разом	60

До самостійної роботи відноситься:

[1] – підготовка до лекцій, практичних занять;

[2] – написання рефератів/рідерів, есе.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Внутрішні об'єктивні чинники, що впливають на зовнішньополітичну діяльність держави
2. Внутрішні суб'єктивні чинники, що впливають на зовнішньополітичну діяльність держави
3. Зовнішні чинники, що впливають на зовнішньополітичну діяльність держави
4. Зовнішньополітичні інтереси держави
5. Геополітичний підхід до національних інтересів
6. Ідеологічний підхід до національних інтересів
7. Інституційно-правовий підхід до національних інтересів
8. Зовнішньополітична доктрина держави
9. Формування зовнішньополітичної доктрини держави
10. Формування зовнішньої політики держави
11. Інститути зовнішньої політики держави
12. Функції зовнішньої політики держави
13. Вироблення зовнішньополітичного курсу держави з точки зору теорії національних рішень
14. Вироблення зовнішньополітичного курсу держави з точки зору теорії бюрократичного формування зовнішньополітичного курсу
15. Вироблення зовнішньополітичного курсу держави з точки зору теорії лідерства
16. Методи зовнішньополітичної діяльності держави.
17. Вплив міжнародного права на зовнішньополітичний курс держави
18. Вплив етики на зовнішньополітичний курс держави
19. Міжнародні конфлікти та їх вплив на зовнішню політику держави

20. Причини виникнення міжнародних конфліктів
21. Класифікація міжнародних конфліктів
22. Методи врегулювання міжнародних конфліктів
23. Функціоналістський підхід до зовнішньої політики держави
24. Федералістський підхід до зовнішньої політики держави
25. Транснаціоналістичний (плюралістичний) підхід до зовнішньої політики держави
26. Міжнародний порядок і його вплив на зовнішню політику держави
27. Компоненти міжнародного порядку
28. Компоненти Ялтинсько-Потсдамського міжнародного порядку
29. Демонтаж Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин.
30. Компоненти сучасного міжнародного порядку і їх вплив на формування зовнішньополітичного курсу держави

РЕКОМЕНДОВАНА ЛИТЕРАТУРА

Основна

1. International Relations Theory / Eds. S. Mcglinchey, R. Walters, Ch. Scheinplug. Bristol, 2017.
2. Burchill S., Linklater A., Devetak R. Theories of International Relations. Palgrave Macmillan, 2005.
3. Elias J., Sutch P. International Relations. The Basics. Routledge, 2007.
4. Griffiths M. International Relations Theory for the Twenty-First Century. An Introduction. Routledge, 2007.
5. International Relations Theories: Discipline and Diversity / Eds. T. Dunne, M. Kurki, S. Smith. Oxford: Oxford Univ. Press, 2013.
6. The Globalization of World Politics / Eds. J. Baylis, S. Smith, P. Owens. Oxford University Press, 2014.

Додаткова

7. Adler E. Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics. European Journal of International Relations. 1997, Vol. 3, No. 3, p. 319-363. URL: <http://ejt.sagepub.com/content/3/3/319.full.pdf+html>
8. Cox R. Social forces, States and World Order: Beyond International Relations Theory. Millennium: Journal of International Studies. Vol. 10, No. 2, p. 126-155. URL: <http://mil.sagepub.com/content/10/2/126.full.pdf+html>
9. Devetak R. Theories, Practices and Postmodernism in International Relations. Cambridge Review of International Affairs. 1999, Vol. 12, No. 2, p. 61-73. URL: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09557579908400243>
10. Dornelles F.K. Postmodernism and IR: from Desperate Critiques to a Coherent Theory of Global Politics. URL: http://www.globalpolitics.net/essays/Krause_Dornelles.pdf

11. Dunne T., Schmidt B.C. Realism (Chapter 7), Liberalism (Chapter 8), p. 163-180, p. 186-201. In *The Globalization of World Politics: an Introduction to International Relations* / Eds. Baylis J., Smith S. Oxford: Oxford University Press, 2008.
12. Elman C. How Not to Be Lakatos Intolerant: Appraising Progress in IR Research. *International Studies Quarterly*. 2002, Vol. 46, Issue 2, p. 231–262. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-2478.00231/pdf>
13. Guzzini S. A Reconstruction of Constructivism in International Relations. *European Journal of International Relations*. 2000, Vol. 6, No. 2, p. 147-182. URL: <http://ejt.sagepub.com/content/6/2/147.full.pdf+html>
14. Kant 'Perpetual Peace', Cobden 'Political Writings' and Mill 'A Few Words on Non-Intervention'. In *International Relations in Political Thought* / Eds. Ch. Brown, T. Nardin, N.J. Rengger. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
15. Kavalski E. The Fifth Debate and the Emergence of Complex International Relations Theory: Notes on the Application of Complexity Theory to the Study of International Life. *Cambridge Review of International Affairs*. 2007, Vol. 20, No. 3, p. 435-451. URL: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09557570701574154.22.22>
16. Keohane R., Nye J. Power and Interdependence Revisited. *International Organization*. 1987, Vol. 44, No. 4. URL: http://www.ri.ie.ufrj.br/intranet/arquivos/power_and_interdependece.pdf
17. Keohane R. *Power and Governance in a Partially Globalized World*. Routledge, 2004.
18. Krause K. *Critical Theory and Security Studies: The Research Programme of Critical Security Studies*. *Cooperation and Conflict*. 1998, Vol. 33, No. 3, p. 298-333. URL: <http://cac.sagepub.com/content/33/3/298.full.pdf+html>
19. Ronen P. A World of their Making: an Evolution of the Constructivist Critique in International Relations. *Review of International Studies*. 2000, Vol. 26, No. 4, p. 575-598. URL: <http://sro.sussex.ac.uk/12407/1/S0260210500005751a.pdf>

20. Schmidt B. On the History and Historiography of IR. In Handbook of International Relations / Eds. Walter Carlsnaes et al., p. 3-22. URL: http://www.sagepub.com/upm-data/9396_008772ch01.pdf
21. Singer J.D. The Level of Analysis Problem in International Relations. World Politics. 1961, Vol. 14, No. 1, p. 77-92. URL: http://sitemaker.umich.edu/jdsinger/files/the_level_of_analysis_problem_in_international_politics.pdf
22. Tang S. The Security Dilemma: a Conceptual Analysis. Security Studies. 2009, Vol. 18, No. 3, p. 587-623. URL: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09636410903133050>
23. Taliaferro J.W., Lobell S.E., Ripsman N.M. Introduction: Neoclassical Realism, the State and Foreign Policy. Cambridge University Press. http://assets.cambridge.org/97805217/31928/excerpt/9780521731928_excerpt.pdf
24. Tickner A., Tsygankov A. Responsible Scholarship in International Relations: a Symposium. International Studies Review. 2008, Vol. 10, p. 661-666. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2486.2008.00823.x/pdf>
25. Walt S.M. One world, many theories. Foreign Policy. 1998, No. 110, Special Edition. URL: http://www.columbia.edu/itc/sipa/S6800/courseworks/foreign_pol_walt.pdf
26. Waltz K.N. Realist Thought and Neorealist Theory. Journal of International Affairs. 1990, Vol. 44, Issue 1, p.21-37. URL: <http://classes.maxwell.syr.edu/PSC783/Waltz44.pdf>
27. Waltz K.N. Structural Realism after the Cold War. International Security. 2000, Vol. 25, p.5-41. URL: http://belfercenter.ksg.harvard.edu/files/waltz_kenneth_v25n1.pdf
28. Wallerstein I. The Inter-State Structure of the Modern World System. In International Theory: Positivism and Beyond / Eds. Smith, Booth, Zalewski, p. 87-107.

29. Wendt A. Anarchy is what States Make of it: the Social Construction of Power Politics. International Organization. 1992, Vol. 46, No. 2, p. 391-425. URL: <https://ic.ucsc.edu/~rlipsch/Pol272/Wendt.Anarch.pdf>

30. Wendt on UFO's, Black Swans and Constructivist International Relations Theory. URL: <http://www.theory-talks.org/2008/04/theory-talk-3.html>

Електронні інформаційні ресурси

1. <http://worldconstitutions.ru/>
2. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
3. <http://www.imf.org/en/Data>

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

При вивченні навчальної дисципліни застосовуються наступні методи навчання:

Словесні: лекції (проблемні, лекції-візуалізації, лекції з аналізом конкретних ситуацій та ін.), розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, диспут, обговорення проблемних ситуацій.

Наочні: у тому числі мультимедійні презентації, демонстрація, метод безпосереднього спостереження, презентація результатів власних досліджень.

Практичні: рольові ігри; виконання індивідуальних завдань (підготовка та публічний захист рефератів).

Засоби діагностики якості вищої освіти включають в себе поточний, періодичний та підсумковий контроль.

Методи поточного / періодичного контролю: усне опитування, оцінювання виконання індивідуальних завдань (рефератів), захист результатів індивідуальних завдань (рефератів).

Підсумковий контроль. Іспит (в усній формі).

ЗАГАЛЬНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Оцінка за національною шкалою Здобувач освіти Відмінно	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому нормативну,	глибоко та всебічно розкриває сутність практичних/ розрахункових завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й

обов'язкову та додаткову літературу; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями

Добре

достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки

Задовільно

володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального

оцінити результати власної практичної діяльності; виконує творчі завдання та ініціює нові шляхи їх виконання; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі

правильно вирішив більшість розрахункових /тестових завдань за зразком; має стійкі навички виконання завдання

може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання. Правильно вирішив половину розрахункових/тестових завдань. Здобувач має

	матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків	ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків
Незадовільно з можливістю повторного складання	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив окремі розрахункові/тестові завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота										Сума
Змістовий модуль №1 50					Змістовий модуль №2 50					
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9		
12	12	12	14	10	10	10	10	10	10	100

Т1, Т2 ... Т9 – теми змістових модулів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Навчальне видання

**ТЕОРІЯ
ВЗАЄМОДІЇ
ДЕРЖАВ**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до вивчення навчальної дисципліни для здобувачів
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

Укладачі:

**ПОКАСЬ Михайло Сергійович
РОМАНОВА Ольга Володимирівна**

Надруковано в авторській редакції
з готового оригінал-макета

Завідувачка редакції *Т. М. Забанова*
Дизайнер обкладинки *О. А. Кунтарас*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 2,09.
Тираж 100 прим. Зам. № 820.

Видавництво і друкарня «Астропринт»
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21

Тел.: (0482) 37-14-25, 33-07-17, (048) 7-855-855

e-mail: astro_print@ukr.net; www.astroprint.ua; www.stranichka.in.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.